

малюванні, в спілкуванні з дорослими й однолітками. В іграх, інсценівках, драматизаціях, виготовленні саморобок, малюванні значно підвищується виразність мовлення, збагачується словник образними виразами.

Таким чином, раціонально і систематично проведена робота вчителя початкових класів над змістом художнього твору має позитивний вплив на якість знань учнів, підвищує рівень їхньої літературної та мовної освіти, виробляє вміння і навички працювати над художнім твором, виховує серйозне ставлення до літератури, духовно збагачує, підвищує читацьку компетентність молодшого школяра.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти від 20 квітня 2011 року [Інтернет-ресурс].
2. Киричук О. І. Підготовка учнів до сприймання нового тексту / О. І. Киричук, Г. П. Волошина // Початкова школа – 1992. – № 9–10. – С. 29–31.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л. П. Проколієнко. – К.: Рад. школа., 1989. – 608 с.
4. Лобчук О. Знання про текст як система орієнтирів у побудові висловлювань різних типів / О. Лобчук // Початкова школа. – 2002. – № 4. – С. 17–21.
5. Мейлах Б. С. Художественное восприятие как научная проблема / Б. С. Мейлах // Художественное восприятие. – Ленинград, 1971. – С. 3–25.
6. Никифорова В. И. Психология восприятия художественной литературы / В. И. Никифорова. – М.: Наука, 1972. – 152 с.
7. Рожина Л. Н. Психология воспитания литературного героя школьниками / Л. Н. Рожина. – М.: Просвещение, 1977. – 158 с.

In the article are considered problem of features of perception of maintenance of artistic works junior schoolboys on the lessons of the literary reading. Special attention concentrated on the make ready of students above perception of artistic work on the lesson of the literary reading.

Key words: *artistic works, features of perception, listening, literary reading, junior schoolboy.*

УДК 37. 01. 37. 048.4: 37.011.

ББК 74.04(0)

Тетяна Близнюк

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА ЇЇ МЕЖАМИ

У статті представлено вивчення сучасного стану проблеми профільного навчання. Автор здійснює аналіз підходів до розв'язання проблеми профільної диференціації навчання в провідних країнах світу, висвітлює ідею зміни пріоритетних форм організації навчально-виховного процесу.

Ключові слова: *профільне навчання, професійне самовизначення, старшокласники, загальноосвітня школа, змодельовані професійні ситуації.*

Актуальність проблеми. Реформування національної системи освіти в Україні на засадах гуманістичних ідей зумовлює необхідність удосконалення підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення. Це передусім передбачає організацію навчально-виховного процесу в старшій школі у напрямі активізації потенційних можливостей особистості до самопізнання, самооцінки й самовдосконалення.

Швидкий розвиток світового освітнього простору об'єктивно вимагає від української школи адекватного реагування на процеси реформування загальної середньої освіти. Тенденцією таких явищ є впровадження і розвиток профільного напрямку як одного з видів диференційованого навчання, що передбачає врахування освітніх потреб, нахилів та здібностей учнів. Не залишається поза увагою і створення умов для навчання відповідно до потреб їхнього професійного самовизначення. Нові підходи до організації освіти у старшій школі, що має функціонувати як профільна, унормовано в таких державних документах, як Закон України “Про загальну середню освіту” [2], Національна доктрина розвитку освіти України (Указ Президента України від 17.04.2002 р. за № 347/2002 [7], “Про затвердження Концепції профільного навчання в старшій школі ” (постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 року № 842) [4]. Це створило сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, формування в них орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності.

Мета статті – на основі результатів теоретичного дослідження проаналізувати стан проблеми профільного навчання як невід'ємного аспекту професійного самовизначення старшокласників з позиції педагогічної теорії та виховної практики загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз основних досліджень та публікацій.

Протягом останніх десятиліть проблема профільного навчання привертала увагу багатьох психологів, педагогів, соціологів. Здійснені в останні роки окремі наукові дослідження сприяли підвищенню рівня готовності старшокласників до професійного самовизначення, формуванню життєвих компетентностей з урахуванням освітніх галузей тощо. Так, Л. Тименко розкрила зміст і засоби формування свідомого ставлення учнів до вибору майбутньої професії під час вивчення предметів соціального циклу; нею визначені можливості змісту дисциплін соціального циклу для проведення профорієнтаційної роботи на основі міжпредметних зав'язків. [10]. К. Рейда висвітлила проблему виховання готовності учнів допоміжної школи до праці в системі професійно-трудоного навчання [9]. В. Кавецький досліджував питання підготовки учнів загальноосвітніх шкіл до професійного самовизначення в сучасних умовах [3] та багато інших перспективних наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб зуміти знайти себе у сучасному суспільстві, особистість повинна мати певні уявлення про різні сфери діяльності. Вважаємо, що сьогодні школа має сформувати у школярів уміння обирати свій життєвий шлях, ураховуючи при цьому власні можливості. Сьогоднішнє покоління старшокласників – це вже якісно новий склад особистості, адекватний часу й змінам у суспільстві. Такий вид навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів, здібностей учнів; створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, структурі та організації навчального процесу, власне і є профільне навчання.

Важливим для нашого дослідження виявився здійснений нами аналіз підходів до розв'язання проблеми профільної диференціації навчання в провідних країнах світу, де така система роботи успішно функціонує й дає позитивні результати досить тривалий час. Педагоги, вчені, філософи, дидакти та науковці різних країн не можуть не заперечувати доцільність та актуальність диференціації навчання.

У більшості країн Європи (Великобританії, Голландії, Данії, Фінляндії, Франції, Норвегії, Швеції, Шотландії та ін.), а також в США всі учні до 6-го року навчання в основній загальноосвітній школі формально отримують однакову підготовку та знання. Але до 7-го року навчання учень має визначитися з вибором свого майбутнього шляху. Школярі, які зорієнтовані на здобуття вищої освіти, матимуть змогу обрати так звані "академічний" профіль, натомість учні, котрі оберуть "професійний" навчальний профіль, навчатимуться за спрощеним навчальним планом, основу якого складають прикладні та профільні дисципліни [11].

Так, у гімназіях Швеції функціонують 22 відділення (профілі), де спеціалізація навчання здійснюється як за рахунок відмінностей у рівнях підготовки з традиційних шкільних дисциплін, так і шляхом включення до навчального плану спеціальних профільюючих предметів. Стаціонарні відділення й секції профільної спеціалізації з уніфікованими навчальними планами та програмами існують у старших класах середніх шкіл Німеччини, Італії, Іспанії, Данії [11].

У Білорусі збереглася радянська система професійно-технічної підготовки, яка ефективно працює й досі. Її сутність полягає в тому, що учні паралельно з вивченням загальноосвітніх предметів набувають певних професій, переважно робітничих.

Профільна освіта США порівняно з європейською системою профільного навчання має дещо інше спрямування. Її особливістю є те, що вона охоплює 2–3 роки навчання в школі, під час яких учні визначаються з одним із трьох запропонованих профілів: академічним, загальним чи професійним. Останній з них спрямований на допрофесійну підготовку майбутніх спеціалістів [11].

Аналізуючи підходи до профільної диференціації старшої школи в країнах зарубіжжя, О. Овчарук доходить висновку про те, що в Європі налічується декілька підходів до вирішення проблеми, а саме: а) наявність різних типів шкіл, у яких старша ланка школи відповідає за профорієнтування учня. (Франція, Італія, Туреччина); б) існування диференційованих програм у структурі єдиної школи – профільне навчання (Данія, Португалія, Фінляндія, Швеція, Ісландія, Норвегія); в) навчання за єдиним навчальним планом протягом перших років у різних типах старшої школи та поглиблення знань з певного профілю протягом останнього періоду навчання (Німеччина, Австрія, Нідерланди) [8, с. 64–65].

За результатами зазначених психолого-педагогічних досліджень були розроблені конкретні методичні рекомендації для працівників загальноосвітніх шкіл, профтехучилищ. В основному увага акцентувалась на позакласних заходах, але недостатньо виявились розкритими особливості педагогічного керівництва процесом професійного самовизначення школярів при вивченні основ наук.

Отже, вважаємо, що варіативний шлях профілізації сприяє вивченню актуальних ключових проблем сучасності в обраній галузі знань; засвоєнню профільних предметів на належному рівні за рахунок варіативної частини; орієнтації на діяльнісний аспект змісту, дослідницько-проективну діяльність, підтримання пізнавальних інтересів; забезпеченню внутрішньо-профільної спеціалізації за рахунок міжпредметних зв'язків; ознайомленню на допрофесійному етапі з основами майбутньої професії.

Найбільш ґрунтовно й різноаспектно у працях теоретиків і практиків (О. Барановська, Л. Липова, Ю. Мальований, О. Мельник, М. Тименко та ін.) висвітлено ідею зміни пріоритетних форм організації навчально-виховного процесу, коли на перший план виходять самостійна, дослідно-пошукова, предметно-практична робота, індивідуальні заняття [1; 6].

Дослідниця О. Барановська, основний акцент зміщує на урок, що складає 86–90% від усіх форм навчання; наголошує на тому, що все більше впроваджуються лекція і семінар (70%), проектна форма роботи (70%), нестандартні заняття (40%), дидактичні ігри (30%), екскурсії (40%). Далі вона зазначає, що помітною тенденцією в організації навчання профільної школи є тяжіння не лише до нестандартних уроків, а й поєднання окремих форм діяльності в єдиному занятті. Характерна ознака такої тенденції – синтез “сильних” якостей кількох форм і методів роботи з метою активізації пізнавальної діяльності школярів. Такі заняття часто спостерігаються в закладах нового типу. Крім того, науковець виокремлює тенденцію до перенесення виховних і суспільних форм роботи в практику навчання під час проведення таких уроків, як: “телемости”, “інтерв’ю”, “тема”, “конкурс”, “ринг”, мультимедійні навчальні проекти інформаційного та творчого напрямів (10–15%); телевізійних ігор (“Слабка ланка”, “Найрозумніший”, “Що? Де? Коли?”, “Брейн-ринг”, “КВК” та ін.) в навчальному процесі (20%); використання телепередач з певного предмета (25%); дидактичних ігор (30%); нестандартних уроків (бінарні, інтегровані тощо) (20%) [1].

Серед нетрадиційних занять вітчизняні педагоги називають найбільш поширеними лекції, семінари, заліки, конференції, диспути, інтегровані уроки, ділові ігри, комп’ютерні уроки, інтелектуальні й предметні олімпіади, творчі конкурси, альманахи, огляди, заняття за спеціальними програмами тощо.

У контексті нашого дослідження як і в кожній системі, невід’ємними складовими системи педагогічної орієнтації є цілі, задачі, зміст, форми, засоби та організаційно-педагогічні умови. Перелічені компоненти взаємопов’язані між собою і розміщені в певній послідовності, яку можна визначити логікою профорієнтації. Так, насамперед доцільно проводити ознайомлення старшокласників зі змістом професії, вимогами до особистості фахівця певної сфери, сформувані ідеал. Наступним кроком є розвиток інтересу до діяльності, який забезпечується стимулюванням під час самої діяльності, яка дозволяє учневі відчувати і проявити власні здібності та збагатити свій досвід.

Організація змодельованих професійних ситуацій, що в певній мірі відтворює зміст професійної діяльності дозволяє дослідникові вивчати особистість учня, визначати рівень сформованості професійно необхідних якостей і здібностей старшокласників і на цій основі визначати шляхи подальшого управління професійним самовизначенням учнів, а також види і форми майбутньої навчально-виховної діяльності.

З усього вищесказаного випливає, що питання удосконалення особистих якостей старшокласників повинно обов’язково бути центром уваги педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу. З цією метою доцільно, на наш погляд, практикувати такі форми роботи зі старшокласниками, як вивчення теоретичної і практичної спадщини видатних педагогів минулого, досвід майстрів педагогічної справи; систематичні семінари з питань навчально-вихованої діяльності; “круглі столи”, диспути, перегляд і обговорення кінофільмів, творів художньої літератури, аналіз професійних ситуацій і інші форми.

Ще однією дієвою формою роботи є професійна екскурсія, до якої доцільно залучати старшокласників. Ця робота стане ще цікавішою для старшокласників, якщо організувати зустрічі у межах круглого столу зі студентами чи випускниками університетів чи інститутів, вступити до яких вони мають намір.

Проаналізовані форми роботи, які, на наш погляд, здатні вплинути на вирішення проблеми виховання у старшокласників готовності до вибору професії, знайомлять учнів з професіями, вимогами до особистості фахівця певної галузі.

З огляду на сказане вище, впливає висновок про взаємозв'язок усіх виокремлених компонентів системи професійної орієнтації. Для прикладу, завданнями профорієнтаційного уроку є активізація інтересу в учнів до вивчення та вибору професії; виховання у підлітків відповідального й активного ставлення до свідомого вибору професії; виявлення та формування правильної мотивації вибору професійної діяльності; сприяння розвитку пізнавальної активності та самостійності школярів; стимулювання до самовиховання професійно значущих якостей для професійного самовизначення й становлення особистості.

Висновки. Отже, проблема профільної диференціації навчання привертає чимало уваги як і вітчизняних науковців так і вчених провідних країн світу. Здійснений нами теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу окреслити напрями удосконалення діючої системи профільного навчання, які забезпечують здійснення особистістю самостійного пошуку професії з урахуванням, передусім, власних інтересів і можливостей, а лише згодом потреб держави. Профільна диференціація навчання задає нові можливості для розгортання профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах, спрямованої на виховання у старшокласників готовності до професійного самовизначення. Вибір навчального профілю уможливорює врахування можливостей, інтересів і здібностей учнів у оволодінні майбутньою професією ще до початку навчання у вищому навчальному педагогічному закладі, практичну перевірку власного вибору в змодельованих ситуаціях. Власне профільне навчання і є одним із ключових напрямів модернізації та удосконалення системи освіти держави й передбачає реальне й планомірне оновлення школи старшого ступеня.

1. Барановська О. Впровадження сучасних форм організації навчального процесу в умовах профільного навчання / О. Барановська // Директор школи, лицею, гімназії. – 2008. – № 5. – С. 44–47.
2. Закон України “Про загальну середню освіту” № 651-XIV, із змінами від 4 червня 2008 р. / Відомості Верховної Ради. – Офіц. вид. – 1999. – № 28. – С. 547–562.
3. Кавецький В. Є. Підготовка учнів загальноосвітніх шкіл до професійного самовизначення в сучасних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / В. Є. Кавецький. – Тернопіль, 2000. – 20 с.
4. Концепція профільного навчання в старшій школі : Затв. рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 25.09.03 № 10/12-2 / АПН України. Ін-т педагогіки; Уклад. : Л. Березівська, Н. Бібік, М. Бурда та ін. // Інформаційний збірник М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 24. – С. 3–15.
5. Мельник О. В. Зміст, форми та методи профконсультаційної роботи зі старшокласниками в процесі профільного навчання : науково-метод. посіб. для вчителів / О. В. Мельник; АПН України; Інститут проблем виховання. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 54с.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (Проект). – К. : Видавництво “Шкільний світ”. – Липень, 2001. – 16 с.
7. Овчарук О. Профільне навчання в старшій школі / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні : рекомендації з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2003. – С. 57–81.
8. Рейда К. В. Виховання готовності учнів допоміжної школи до праці в системі професійно-трудового навчання: автореф. дисертації на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 “Корекційна педагогіка” / К. В. Рейда; Ін-т спец. педагогіки АПН України. – К., 2003. – 21 с.

9. Тименко Л. В. Професійна орієнтація старшокласників у процесі вивчення предметів соціального циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. "Теорія і історія педагогіки" / Л. В. Тименко. – К., 1994. – 24 с.
10. Common European Framework of Reference for Languages : Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge : Cambridge University Press, 2007. – 260 p.

The article presents the study of the current state of the problem of profile education. The author analyzes approaches to solve the problem of profile differentiation in the leading countries of the world, highlights the idea of changing the priority forms of educational process.

Key words: *profile education, professional self-determination, senior pupils, comprehensive school, planned professional situations.*

УДК 372.3+372.4
ББК 74.10

Наталія Бойко

ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовано особливості неперервної освіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Розглянуто дотичні до них погляди вчених і особливості наступності між дошкільним і шкільним дитинством.

Ключові слова: *неперервність, дошкільний вік, наступність, педагог, компетентність, початкова школа.*

Актуальність: Сучасна система освіти зосереджує увагу педагогів на особливі завдання, які визначаються передусім потребою сучасного суспільства та передбачають розв'язання складних проблем навчання, виховання й розвитку дітей дошкільного і шкільного віку, формування особистості загалом. І саме достатньо підготовлений педагог із відповідним інтелектуальним рівнем, потенціалом творчих здібностей, здатний формувати особистість з урахуванням вимог сучасності. Найважливіше місце у вихованні дитини належить першому педагогові, оскільки саме дошкільна і початкова освіта закладає основу для подальшого розвитку й навчання дитини.

Державна національна програма "Освіта України XXI століття", Національна доктрина розвитку освіти наголошують на тому, що дошкільне виховання є вихідною ланкою системи неперервної освіти, становлення й розвитку особистості. Ці зміни спрямовуємо на забезпечення розвитку пізнавальної активності, творчих і художніх здібностей в ігровій та інших видах діяльності згідно чинних програм ДНЗ.

Відповідно опановує першими базовими знаннями в галузі розвитку мовлення, народознавства, природознавства, математики, розвиває творчий особистісний потенціал. Вихователь стимулює вихованця до перших кроків на шляху до пізнання світу, до розвитку особистих здібностей. Це надзвичайно нелегка робота, однак педагог, який любить своїх вихованців, неначе, будує будинок і, складаючи цеглину до цеглини, намагається створити щось надзвичайне і неосяжне розумом.

Інтегруванням України в європейській освітній простір передбачено ввести зміни в українській системі освіти. Реформування дошкільної освіти в Україні є частиною процесів оновлення освіти загалом. Крокуючи спільно із розвиненими